

שמעתא עמיקתא

גליון תרמ"ט | פרשת אח"מ – קדושים | תשפ"ה | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

פניני הלכה

השומע ברכה ואינו מבין הלשון האם יצא יד"ח

תניא (ברכות מה: ב') שאכלו כא' מצוה ליחלק, בד"א כששניהם סופרים, אבל אחד סופר ואחד בור, סופר מברך ובור יוצא. **ופרש"י** מצוה ליחלק - ולברך כל אחד בפני עצמו, בין ברכת המוציא בין ברכת המזון. וכתבו שם **התוס'** (מה: ד"ה שאני התם) (ונשים צ"ע אם יוצאות בברכת הזימון של אנשים מאחר שאין מבינות, ויש שמביאין ראה יוצאות מדאמר לקמן סופר מברך ובור יוצא, מכאן משמע שאף נשים יוצאות בברכת המזון שלנו, מיהו יש לדחות אותה ראה דשאני בור שמבין לשון הקודש ויודע קצת מאי קאמר אבל אינו יודע לברך, אבל נשים שאינן מבינות כלל מצי למימר דלא נפקי. והא דאמרין במגילה (ו:) לועז ששמע אשורית יצא, פרסומי ניסא בעלמא שאני, כדאמרין התם (וה) האחשתרנים בני הרמכים מי ידעינן מאי ניהו. עכ"ד.

וכן הוא **ברא"ש** (סי' רי), **במרדכי** (סי' קנ"ח), **בר' יונה** (ג.) ו**בסמ"ג** (שעין כ"ז) [והראיה מסוגיא דמגילה כתבו הרא"ש והמרדכי משמיה דרש"י].

וכתב **הטור** (סי' קצ"ג) - אבל בברכת המזון פוטר אחד את חבריו, בד"א כשהיו שניהם יודעין לברך ברכת המזון, אבל אם אחד יודע והשני אינו יודע, מברך היודע והשני יוצא, וכגון שמבין לשון הקודש אלא שאינו יודע לברך, וצריך לכוון מילה במילה לכל מה שיאמר חבריו, אבל אם אינו מבין אינו יוצא בשמיעה, ולכן אין הנשים יוצאות בשמיעה אם אינן מבינות. אולם **בד"מ** כת' - וכן **בסמ"ג** (שעין כ"ז ק:) דחה ראיית רש"י וכת' ולכן טוב שהנשים יברכו לעצמן. מיהו בזה"ל המנהג כרש"י ולא ראייתי מעולם מי שמחה בדבר. וכ"כ **הב"ח** (אות ג) דהמנהג כרש"י דבכל מה שחייבות הנשים בין בתפילה בין במגילה בין בבחמ"ז סומכות אמה ששומעות מאחרים שמכוונים להוציא גם הנשים ואע"פ שאין הנשים מבינות כל עיקר.

ולדינא כתב **המחבר** (סי' קצ"ג סי"א) כדברי הטור דאם אינו מבין אינו יוצא בשמיעה. **והרמ"א** שם סתם ולא הגיה מיד. אולם בסי' קצ"ט סי"ז על דברי המחבר דנשים יוצאות בזימון של האנשים הוסיף הרמ"א אע"פ שאינן מבינות.

והמג"א בסי' קצ"ג (סי' ב) אחר שהביא דברי הד"מ והב"ח, כתב דנ"ל דמ"מ טוב שיאמרו מילה במילה עם המקדש והמברך, דא"א לכוון ולשמוע כמ"ש בסי' קפ"ג סי"ז. ועי' סי' קצ"ט סי"ז וריש סי' ס"ב.

ובסי' קצ"ט (סי' ה) על דברי הרמ"א שם [דיוצאות בזימון אע"פ שאינן מבינות] כתב דמ"מ צריך שיבינו ברכת המזון כמ"ש סי' קצ"ג (לבוש). **ולחם חמדות** (פ"ז אות ט"ו) כתב דרוב נשים מבינות קצת, ועי' מ"ש שם.

ור"ל דבלבוש כתב לחלק בין ברכת הזימון לברכת המזון דרק בזימון יוצאות הנשים אע"פ שאינן מבינות, משא"כ בברכת המזון. ובלחם חמדות כתב לבאר בדת הרא"ש (תשובה כלל ד' סי' י"ז) דכתב דנשים יוצאות יד"ח מן האנשים, דהוא משום דבזמנו רובם היו יודעות ספר ומבינות קצת כמו הבור [וסיים דהרמ"א כתב דיוצאות אע"פ שאינן מבינות וזה צ"ע].

ובדברי הלבוש נתיישב דברי הרמ"א [דבסי' קצ"ג סתם ולא הגיה מידי על דברי המחבר, ואילו בסי' קצ"ט כתב דיוצאות אע"פ שאינן מבינות] דבסי' קצ"ג איירי לענין ברכת המזון, ואילו בסי' קצ"ט איירי לענין זימון דקיל טפי. מיהו מדברי הד"מ בסי' קצ"ג נראה דהמנהג היה כרש"י דאף בברכת המזון יוצאות אע"פ שאינן מבינות, וכן מבואר בדברי הב"ח [וכבר עמד בזה **במאמר מרדכי** (סי' קצ"ט סי"ג)].

ויעוי' **בט"ז** (סי' קצ"ג סי"ג ב) שכת' דאע"ג דלא קי"ל כרש"י, מ"מ בנשים שלנו שאינן מבינות לשון הקודש ורובן אינן מברכות לעצמן, מ"מ יש להם לסמוך על רש"י, ואפי' לכתחילה יוצאות במה ששומעים, שעכ"פ זה עדיף טפי ממה שלא יברכו לגמרי.

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ק וראש כולל הוראה רמות

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר בספה"ע לסדר הזקן פגישה

א. מנהגי אבלות בימי ספה"ע. ב. טעם המנהג. ג. זמן האבילות. ד. גדר איסור תספורת. ה. תספורת השפה ושער הזקן. ו. רגיל להסתפר כל שבוע. ז. במקום הפסד ממון. ח. נשים באיסור תספורת. ט. שער שאר הגוף.

א. מנהגי אבלות בימי ספירת העומר

איתא **ביבמות** (סב:) שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לר"ע מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק א' מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם כו', תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת.

ועי' **בתשובת הגאונים** (שערי תשובה סי' רנח) שכת' שהטעם שאין מקדשי' ואין כונסין בין פסח לעצרת, לא משום איסור הוא, אלא משום מנהג אבלות, שכן אמרו חכמים י"ב אלפים זוגים תלמידים היו לו לר"ע כו', ומאותה שעה ואילך נהגו ראשונים בימים אלו שלא לכנוס בהן, ומי שקפץ וכנס אין אנו קונסי' אותו לא עונש ולא מלקות, אבל אם בא לשאול לכתחילה אין מורי' לו לכנוס, ע"כ. ומשמע מדבריו שמנהג זה שלא לישא אשה בימים אלו הוא עוד לפני זמן הגאונים.

והאבודרהם (תפלות הפסח עמ' רמה) כת' שנוהגין בקצת מקומות לא לישא אשה בין פסח לעצרת ושלא להסתפר והטעם שלא להרבות בשמחה שבאותו זמן מתו תלמידי ר"ע, מפני שלא היו נוהגים כבוד זה לזה. וכתב **הר"י בן גיאת** דוקא נישואין שעיקר שמחה חופה וכניסה, אבל לאירא ולקדש שפיר דמי. ונישואין נמי מי שקפץ וכנס אין עונשין אותו, אבל אם בא לשאול בתחלה מורין לו שלא לעשות כן, וכן הורו הגאונים. ויש מקומות שנוהגין לישא אשה ולהסתפר מ"ל"ג לעומר ואילך שאמרו שאז פסקו מלמות, וכ"כ **אבן הירח** (המנהגי ה' ארוסין סי' קס) ששמע בשם ה"ר **זרחיה הלוי** שמצא כתוב בספר ישן הבא מספרד שמתו מפסח ועד פרוס העצרת, ומאי פרוס פלגא מדתנן (פסחים ו) שואלין בהלכות הפסח קודם הפסח ל' יום ופלגא ט"ו יום קודם העצרת וזהו ל"ג לעומר, ע"כ. והובאו דבריהם **בתשב"ץ** (ח"א סי' קנח).

וכת' **הטור** (סי' תצ) דנוהגים בכל המקומות שלא לישא אשה בין פסח לעצרת, והטעם שלא להרבות בשמחה שבאותו זמן מתו תלמידי ר"ע. ויש מקומות שנהגו שלא להסתפר. ומבואר שיש מקומות שנהגו היתר בתספורת. וכן הוא **ברדב"ז** (ח"ב סי' תרפז) שיש מקומות שנהגו היתר בזה. וכ"כ **הב"ח** (אות א) וסיים דעכשיו נוהגים בכל המקומות שלא להסתפר. **והב"י** כת' שכן המנהג פשוט בינינו. וכ"כ **השו"ע** (סעי' א - ב) שנהגו שלא לישא אשה ושלא להסתפר. וכת' **הערוה"ש** (אות ג) שכן נהגו במדינות אלו.

ב. טעם המנהג

ומהראשונים הג"ל מבואר שנהגו בזה כדי שלא להרבות בשמחה כי באותו זמן מתו תלמידי ר"ע. וכן הביא **השו"ע** (שם). **והחק יעקב** (אות ג) הביא בשם **השבה"ל** (סי' רלה) **והרי"ז** (נתיב ח"ד מד, ד) עוד ב' טעמים: לפי שמשפט רשעים בגיהנם לר"י בן נורי מפסח ועד עצרת (עדות פ"ב מ"י). ועוד שהם ימי דין על התבואה, שלכך העומר בא מן השעורים. **והט"ז** (סי' ג) כתב שהמנהג בכל המקומות שאין עושין נישואין אלא ביום ל"ג לא לפניו ולא לאחריו עד עצרת אבל מסתפרים אחר ל"ג בעומר (עי' בזה להלן), ומנהג זה נוקט שהעיקר שאחר ל"ג בעומר לא מתו ואפי"ה נוהגים קצת אבלות מחמת גזרת תתנ"ו שהיתה באשכנז בין פסח לעצרת.

ג. זמן האבילות

וכמ"כ מבואר בראשונים הג"ל דנוהגין לישא אשה ולהסתפר מ"ל"ג לעומר ואילך שאז פסקו מלמות. וכת' **התשב"ץ** (ח"א סי' קנח) דכל יום ל"ג אסור ומקצת ל"ד, ולפי **הרמב"ן** (תוהא"ז מהדורת שעוועל עמ' רטו) במקצת לילה סגי, ע"כ. והובא **בב"י** (אור"ח סי' תצג). וכת' **הדרכ"מ** (אות א) שהמנהג פשוט להסתפר ביום ל"ג ומברכים בו משתה ושמחה קצת. וכ"כ **המהרי"ל** (דניי הימים שבין פסח לעצרת עמ' קנז סי' ח) **והמנהגים** (מהר"א טירנא עמ' ס) דיש להסתפר ביום ל"ג. וכת' **במהרי"ל** (שם עמ' קנז סי' ז) **ומהר"א טירנא** (עמ' ע אות מה) טעמים על זה. ועיינוש מקילין ד"מ"מ מקילין ביום עצמו ולא מהלילה.

ועיינוש **במהרי"ל** שכת' דיש נוהגים להסתפר עד ר"ח אייר, וכן מקילין קצת במקומינו. וכת' **הדרכ"מ** (אות ג) דנ"י שאין שום אי מן המנהגים טעות רק שלא ינהגו היתר כשניהם, כי לפי אותו מנהג שאין נוהגים בו אבלות אין להסתפר מ"ל"ג ואילך, ואע"ג דמסתפר בל"ג בעומר עצמו מ"מ נשארו ל"ב יום, וזהו הטעם שאנו מסתפרים ביום ל"ג ולא בל"ד כי אנו מחשבים ג' ימים ר"ח אייר שני ימים ור"ח סיון יום א', אבל אותו מנהג שנהגו היתר מ"ל"ג בעומר אסור להסתפר בר"ח אייר וכ"ש קודם לכן, ע"כ.

וכתב **התשב"ץ** (שם) דיש להתיר ביום ל"ג לעומר אם חל בער"ש לכבוד שבת, כמו שהתירו להסתפר ערב הרגל תוך ל' לאבילות מפני כבוד הרגל וזה"ל לכבוד שבת כו'. ע"כ. **והדרכ"מ** שם כת' בשם **המהרי"ל** (שם עמ' קנז סי' ח) שאם חל ל"ג בעומר באחד בשבת אסור לגלח בער"ש, אבל **המהר"י וייל** (דנינים ומנהגים סי' טא) כתב דשרי.

וכת' **השו"ע** שנוהגים אבילות עד ל"ג לעומר (ועד בכלל), ואין להסתפר עד יום ל"ד בבקר, אא"כ חל יום ל"ג ער"ש שאז מסתפרין בו מפני כבוד השבת. **והרמ"א** כת' שבמדינות אלו אין נוהגין כדבריו, אלא מסתפרין ביום ל"ג, ובהרבה מקומות נוהגים להסתפר עד ר"ח אייר. ואין להסתפר עד ל"ג בעצמו ולא מבערב. מיהו אם חל ביום ראשון, נוהגין להסתפר ביום ו' לכבוד שבת, ע"כ.

והמ"ב (סי' יא) הביא בשם **המעייט והא"ר** (אות ז) שמקילין להסתפר מבערב (כמו שאין אומרים תחנון בערב), וסיים **הא"ר** דמ"מ לענין נישואין לא ראייתי מקילין כ"א ביום ל"ג בעצמו ולא בלילה שלפניו, אכן כשחל ל"ג בעומר בע"ש, והוא לו שעת הדחק לעשות ביום אפשר שיש להקל לו לעשות בלילה שלפניו, ע"כ. ועי' לעיל בשם **הט"ז**. ועי' בבח"ל (על סעי' ג ד"ה יש) סיכום השיטות בזה. וכת' **בלוח אר"י** (לגרמ"ט סוף חודש ניסן) שבאר"י בני אשכנז נוהגים דיני האבלות מתחלת הספירה עד ל"ג בעומר. ולענין נישואין נהגו להחמיר עד ר"ח סיון חוץ מ"ל"ג בעומר עצמו. ומנהג הספרדים להקל אף לענין נישואין מיום ל"ד בעומר בבוקר.

ד. גדר איסור תספורת

וכת' **הפמ"ג** (שם מ"ז סס"ק א) דהמנהג שלא להסתפר בספה"ע נוהג בימי חול המועד ותרין איסורין רביע עליה, אלא די"ל דמנהג זה לא עדיף מחוה"מ, ועל כל יום. ובענין איסור תספורת במועד ממבואר **בשו"ע** (כגון הבא ממדינת הים) י"ל דה"ה בספה"ע דרשאי להסתפר. **והבה"ל** (על סעי' ב ד"ה ונוהגים) הביאו להלכה.

והאג"מ (אור"ח ח"ב סי' צו) תמה על **הבה"ל** דהא אפשר שבחוה"מ התירו משום כבוד המועד כיון דלא יכלו לגלח מתחלה שהיה בשביה וכדו', ובימי ספה"ע אסור דמטעם אבלות אתינן עלה דיש לנו להצטער ולא להתפנות, ויש להתיר רק באופן שתכופה להאיסור תספורת דספירה כגון שהיה בבית השביה זמן גדול ויצא בימי הספירה דלא חמיר מאבילות מותר בכה"ג, ע"כ.

ולכא"ו נ"י דסי' **להפמ"ג** להקל בזה משום שכן משמעות סתימת הפוסקים שהביאו להלכה בשמטת אות המותרים להסתפר במועד ולא כתבו שבמקומות שנוהגים אבלות מתחילת הספירה אסור להם בכל אלו (דחרי מנהג לו קדום הוא כמבואר לעיל), וא"כ משמע שמנהגי האבלות שקבלו ע"ע הוא כפי ההיתרים של חוה"מ. ואע"פ שלא מצינו היתרים אלו בבין המצרים שנוהגים בו מנהגי אבלות, י"ל דשאני התם דהוי אבלות על החורבן וחמיר טפי. ובדרך זה כת' **המאמר"ר** (שם סי' ג) בענין ברכת שהחיינו בימי ספה"ע שאין ללמוד מדיני בהמ"צ לכאן כי חורבן בהמ"ק חמיר לן טפי, שהרי החמירו שם בכמה דברים, ע"כ.

ה. תספורת השפה ושער הזקן

וכת' **השו"ע** (יו"ד סי' שצ סעי' א) בענין איסור תספורת בימי אבלות, דאסור לגלח שער, אי שער ראשו ואי שער זקנו ואי כל שער שבו, ואפי' של בית התורים, ועל כל יום. ובענין איסור תספורת בחוה"מ נקט **הנוב"י** (אור"ח סי' יג - יד) בפשיטות שהאיסור הוא גם על פאת הזקן. וכן הוא **באג"מ** (אור"ח ח"א סי' קסג). ולפי"ז ה"ה בענין ספה"ע, וכן פסק **הגריש"א זצ"ל** (אשרי האיש פס"ה אות ב).

אלא שלפי דברי **הבה"ל** הנ"ל י"ל דלפי מש"כ **השו"ע** (סי' תקלא סעי' ח) דכל אדם מותר לטול שפה בחוה"מ אפי' איננה מעכבת האכילה, ה"ה בספה"ע. משא"כ לדעת **האג"מ** דליף מדיני אבלות יש לאסור. וכן דעת **הגריש"א זצ"ל** (שם) שאסר לספר שער השפה אא"כ מפריע לו שפ"ע (דבכה"ג אף בימי אבלות שרי).

ו. רגיל להסתפר כל שבוע

אלא שמצינו **במ"א** (סי' תקנא סעי' יד) בשם **הג"א** (תענית סס"ו לו) שכת' דתספורת אסור בבהמ"צ אפי' לכבוד שבת, וכת' ע"ז **המ"א** דנ"ל הטעם דבלא"ה אין רגילין לספר בכל שבוע.

וביאת החת"ס (אוי"ח סי' קנח) דכוונת המ"א דלא מנכר אבילות שלנו אילו היינו מסתפקין כל שבת לכן אוסרין תספורות לכבוד שבת, אבל בעלי ברית רשאים להסתפר לכבוד המילה דשפיר מינכר אבילות אצל אחרים שלא מסתפרים. ועייניש בהגהותיו על **המ"א** (שם) שגם פירש כן והוסיף דמ"מ מ"ל גדידול שערות הזקן שבזה"ז, שהוא ניוול גדול מאד, יש לדנו כהא דפסק **השו"ע** שם דמי שתכפוהו אבילות של מת ושל שבת זו, והכביד שער, מיקל בתער אבל לא במספרים, ואם יצרף לזה שום קולא, כגון להכניס ולהוציא התניוק, יש להקל שיהיה קצת מריבוי שערותיו, ע"כ. ומבואר דס"ל דשער הזקן קיל טפי דחשיב כתכפוהו אבילות דרשאי להקל שערו עכ"פ בבהמ"צ. אלא שלא היקל אלא בצירוף עוד קולא.

ובדרך זה מצינו **לנוב"י** (אוי"ח מהדרי קי סי' יד) שכת' דמה שאמרו בענין איסור תספורת לאבל לאו"א דשיעור גערה ג"ח, היינו לאלו שמגלחים רק ראשם, אבל לא לאלו שמגלחים זקנם (עיי' מספריים או במשיחה) שיעור גערה זמן קצר יותר. וכת' **המהר"ם שיק** (ווי"ד סימן שטא) דקיי"ל כפסק הדנוב"י. ודברי **הנוב"י** הובאו **בפת"ש** (ווי"ד סי' שצ ס"ד), וכ"כ **החת"ס** (סי' שמז) וכת' דשיעור גערה לזה הוא ל' יום ואם תכפוהו שלשים לאביו ולאמו עם אבילות דרביס מייז בתמוז יסתפר תספורת כל שהוא ביום י"ח תמוז באופן שלא יהיה ראוי עוד לגערה, ע"כ. ולפי"ז יש מקום להתיר בספה"ע תספורת הזקן בשעת הדחק למי שרגיל בכך. בפרט אם נדמה דין תספורת דספה"ע לדין תספורת בחוה"מ כהבה"ל דלעיל, דהרי כת' **באג"מ** (ח"א סי' קסג וו"ד סי' קיא) שבזמננו שרגילין בתספורת הזקן, אין איסור בחוה"מ. אלא דעייניש שכת' דמ"מ אין להתיר אלא למי שיש לו צורך ביותר או מצטער ביותר, ע"כ.

ז. במקום הפסד ממונן

ויעוי' **בדרכ"מ** (ווי"ד סי' שצ אות ג) שכת' בשם **האו"ז** (אבל סי' תמו) וז"ל: אשר שאלתני אם תוכל לספר אחר אביך תוך י"ב חדש, כי מתוך שאתה עסוק במזונותיך ומצוי בין השרים אינך יכול לסבול גידול שער, הנני מודיעך שלא הוזכר יי"ב חדש לענין גידול שער רק עד שיגיע בו חסריו, ומה שנהגו יי"ב חדש אינו אלא חומרא בעלמא לכבוד אביו ואמו, ולכן מותר אתה לספר כדרכך, ע"כ. וכן פסק **הרמב"ם** (שם סי' ד) דבמקומות אלו נוהגין שאין מסתפרין על אב ואם כל יי"ב חדש, אם לא לצורך, כגון שהכביד עליו שער, או שהולך שר עכו"ם ומתנוול ביניהם בשערותיו. וכת' **בהגר"ע** דכוונתו להקל בחולך לן השרים רק אחר גערה.

אלא דעי' **בחת"ס** (אוי"ח סי' קנח) שכת' על דברי **האו"ז** ו**הנוב"י** דלעיל דלפע"ד בזה"ז קילא טובא, כי הם לא דברו אלא מגדול שער הראש דלא מנוולא כ"כ, אבל הזקן לא היו מסתפרים בלא"ה רק שפה המעכבת אכילה, והאידיגא נהפוך הענין והוא מתנוול יותר כידוע, ואי"כ מתוך ביח"ל לכבוד בשר ודם וצורך פרנסת עצמו נילף ק"ו לימי ספירה ובהמ"צ, ע"כ.

והתפא"ר (קופת הרוכלים, כללי שמחות) כת' שבמדינות שאכנו שרגילין להסתפר הזקן בכל שבוע, ומתנוול כשנכנסים ויוצאים בין העכו"ם ויאבד פרנסתו, לא גרר מעטפתה הראש וכפיית המטה דילף לזו הש"ס מקרא ואפי"ה הקילו בהם השתא מטעם זה, והיינו בכדי גידול שער של שבוע א'. והצעתו דברים הללו לפני **הגר"ע** וקיהה בו קצת, ואפי"ה לא אמר בה לא איסור ולא היתר,

כי כפי הנר' דברים הנ"ל חזקים כראי מוצק, לכן מ"ל דהמיקל לעת הצורך לא הפסיד, רק שיהיה לצורך מאד, ע"כ.

והאג"מ (אוי"ח ח"ד סי' קג) כת' שהעוסק באיזה מסחר שאם לא יסתפר את זקנו בספה"ע ובהמה"צ יהיה לו הפסד ממון, מותר, כי לא נהגו במקום הפסד. אבל בשבוע שחל בו תי"ב שבת מדינת דגמ' (תענית ל) אין להתיר. ועייניש (ח"ה סי' כד אות ט) שביאר שדבר האבד שמותר היינו באופן שאם יבטל מלאכה צאטור ללוות להוצאתו אף אם אין לו צער מכללות, וממ"כ מותר בשבוע שחל בו תי"ב אסור מאחר שמדינת אסור מלהסתפר, אבל כשקשה לו ללוות, שאין בו מכירים מאלו שאפשר להם להלוותו, אין לאוסרו אף בשבוע שחל בו תי"ב כשלא ישיג מלאכה כשלא יסתפר זקנו, אף שאיסור תספורת הוא מדינת, דוודאי הוא לו כדבר האבד. **והגרש"א זצ"ל** (מערבני שלמה בהמ"צ וספה"ע ימני יט) פסק שהנמצא בין הגויים ועלול להפסיד פרנסתו אם לא יהא מגולח רשאי להתגלח בספה"ע ובהמ"צ. ודעת **הגריש"א זצ"ל** (אשרי האיש פס"ה אות ו) שבזמננו אין להתיר כיון שיש אנשים שונים שאינם מתגלחים כלל. **והשבט הלוי** (ח"י סי' פד אות ג) כת' בענין בהמ"צ דאף הרגילים לגלח זקנם לא מגלחים מייז בתמוז והוהולכים להשתולל לשרי ממשלתו וכדו', יש לעשות שיה', וראיתי שיש שמקיל יותר, ולדידי צ"ע, ע"כ. ועכ"פ לפי כל הנ"ל יש לדון להתיר בשעה"ד גדול לגלח שער הזקן לצורך שידוכין בספה"ע. ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליון צ"ז בענין תגלחת בספה"ע במקום צער. וכי"ז בתספורת הזקן, אבל תספורת הראש משמע דאסור. אלא **שמהא"ז** דלעיל ליכא ראיא דדלמא מנהגי אבילות דספה"מ ובהמ"צ קיל טפי. ונר' דאין חילוק ביניהם אלא שדבד"כ אין חשש הפסד וכדו' במניעת גילוח הראש. וכן **החת"ס** (שם) כת' שנהגו היתר להסתפר שמקבילים פניו שר וגדלו, וראיתי רבתי התירו לא בתוך זי"ע על אביו להסתפר ולהתכבס וללבוש מגוהצין לראות פני קר"ה משום הפסד דרממונו, וטעמם דכל מנהגי אבילות לא דאו', וכבר התירו בזה השו"ע (שם סי' ג) במקום כבוד הבריות משום שהוא רק דרבנן בעלמא, ועל כן הקילו רבותינו משום כבוד המלכות אע"פ שהוא רק הפסד ממונו דלא לתחי' ולא לסתפר. ועייניש שלמעשה היקל בבהמ"צ אחר המתנה עד ר"ח (שיש מקלין בו) וגם תהיה בו סנדק ואז יצרף לזה עוד ב' קולות.

ה. נשים וקטנים באיסור תספורת

כת' **הרי"ף** (מו"ק יד: ברי"ק) דגרסינן **ביבמות** (מג:.) רבי יוסי אומר כל הנשים יתאסרו חוץ מן האלמנה מפני האיבול וכמה איבול ל' יום, אמר רב חסדא (שם ע"א) ק"ו ומה במקום שאסור לספר ולכבס מותר ליאסר, ל' של איבול שמותר לספר ולכבס אינו דין שמותר ליאסר, ושמעת מינה שהאשה מותרת בנטילת שער כדקתני באבל רבתי, ע"כ.

וכת' עליו **הרמב"ן** (תוה"א עמי קצו) אבל רש"י אינו גורס שם לספר אלא גירסתו כך היא במקום שאסור לכבס מותר ליאסר כו', והדברים נראים כרש"י, ויש מחכמי הצרפתים זי"ל שפירשו נטילת שער זה שהתירו באשה במעברת סרק על פניה של מטה אבל תספורת ממש לשער ראשה אסור כל ל' אפי' באשה שהרי אין דרכה כל ימות השנה בתספורת אלא מגדלות הן שער כללית ולמה יתירו ודברי טעם הן ונראים, ע"כ. **והתוס'** (יבמות שם ד"ה במקום) כת' כרש"י. וכת' **הרא"ש** (מו"ק סי' נג) שכן עיקר. **והרמב"ם** (אבל פי"ו ה"ג) פסק דבריו. וכת' **הב"י** (גור"ם סי' שצ) דכיון שהרי"ף **והרמב"ם** מסכימים לדעת א' הכי נקטין. **והדרכ"מ** (אות ה) כת' ששרי דאע"ג דהלכה כמיקל באבל מ"מ כיון דרביס חולקים דהיינו רש"י והתוס' והרמב"ן והרא"ש הלכתא כרביס כו', ע"כ.

והשו"ע (ווי"ד סי' שצ ס"ה) פסק דאשה מותרת בנטילת שער אחר שבעה. אולם **הרמ"א** כת' דיש אוסרים, וכן עיקר. וכת' **הגר"א** דלדעת האוסרים לא התירו אלא שערה שלמטה. **והב"ח** שם כתב דבשער הצדעין שרגילה לגלח ואם לא תגלח איכא ניוול שרי. **והפת"ש** שם ציין **לפנים מאירות** (ח"י סי' לו) שכת' דאשה מותרת להתגלח מרי"ח אחר עד התענית, דכיון דאבאל גופא פסק הרי"ף והרמב"ם דאשה מותרת לגלח אחר ז', נר' להקל באבילות ישנה ולסמוך במבלי דרבנן על המתניתין, ע"כ. אלא דעי' **בפמ"ג** (סי' תקנא פי"ז סי"ק יג) שבתספורת שוין איש ואשה לאסור עיין יורה דעה ש"צ ובש"י שם. ואשה לאחר ז' יי"ל כביח' להתיר לגלח צדעין אפשר כה"ג כאן, ע"כ. **והמ"ב** (סי' תקנא סי"ק עט) פסק להחמיר בזה. אלא דלענין ספה"ע דקיל מ"ל דיש להקל **כהפמ"א**.

ובאג"מ (ווי"ד ח"ב סי' קלו) כת' אף שהיה מסתבר להתיר תספורת לאשה בספה"ע, מאחר שגם באבילות תוך ל' מתירין הרבה ראשונים כו', **והתוס'** (יבמות מג) כת' שכיון דשריא אשה בנטילת שער בתוך שלשים שריא נמי בת"ב, ואי"כ כ"ש בימי הספירה. ולכן א' **להרמ"א** שמחמיר, אולי יודה שיש להקל בימי הספירה ובהמה"צ, כיון שהוא רק מנהג יש להקל כהמתירים. ומי"מ נר' הדין שראוי להחמיר אם אינו נחוץ כ"כ, ע"כ. ונר' לפי הנ"ל דלצורך שידוכין יכולה להקל אף בשער הראש, וכן ראיתי בפסק **הגרש"א זצ"ל** (הלכיש בהמ"צ פי"ד הגה ה) להקל אף בימי בהמ"צ עכ"פ עד שבוע שחל בו תי"ב.

ולפי"ז מ"ל דה"ה בענין קטנים דמבואר **בנקה"כ ובדגמ"ר** (ווי"ד סי' שמל דברי הט"ז סי"ק טו) דקטנים אינם בכלל אבילות. ודעת **האול"צ** (ח"י פי"ז אות ט) להקל לגמרי תספורת לנשים וקטנים בספה"ע. ודעת **הגריש"א זצ"ל** (הל' חג בחג ספה"ע פי"ז הגה 58 - 59) שאסורים בו אם לא במקום צורך ומי"מ תספורת ראשונה שמספרים ילדים בני שלש ("חילאקה") מותרת בכל ימי הספירה.

ט. שער שאר הגוף באשה

ועכ"פ שיער שאר הגוף, שרי דהרי להלכה אף למחמירים באשה לאחר ז' מתירים בשער הגוף כנ"ל בשם תוס'. **והכס"מ** (אבל שם) הביא פירוש התוס'. ויעוי' **בתוס'** במו"ק (יח. ד"ה ואינטייטא) שכת' שבהלכות גדולות אמרינן דהאשה מותרת בנטילת שער לאחר שבעה ונר' דבאשה נשואה דוקא קא' ומיירי במעברת סרק על פניה וטופלה בסיד שהוא משום תכשיט שלא תנוול על בעלה, ע"כ. וכן דעת **הגריש"א זצ"ל** (אשרי האיש פס"ה אות ב) דשיער הגוף מותרת לגלח, ע"כ.

מסקנא דדינא

א. נוהגים שלא לישא אשה ושלא להסתפר בימי ספירת העומר. איסור זה כולל אף שער הזקן. ויש מקילין לספר השפה, ויש מקילין רק כשמעכבת האכילה. ב' י"א שאין נשים אסורות בתספורת. וי"א שמ"מ ראוי שיחמירו על עצמן אם אין הדבר נחוץ, וכן המנהג הפשוט אצל בני אשכנז. ומי"מ אף למחמירים, שער שאר הגוף מותר. ד' קטנים מעיקר הדין אינם בכלל איסור תספורת, אלא שנהגו שלא לספרם אם לא במקום הצורך. ה' מי שנאנס ולא יכל להסתפר לפני ספירת העומר מחמת אונס ידוע, אפי' אינו ידוע שהוא עצמו נאנס, י"א שמוותר לו להסתפר. ויש מחמירים. ויש מקילים. ואם לא יכל להסתפר זמן ארוך לפני ספה"ע מחמת האונס לכייע' שראוי להסתפר. וי"א שהעוסק במסחר שאם לא יספר בזמן בימי הספירה יהיה לו הפסד ממונו, כמו שמצוי באנשי מסחר בחו"ל, מותר לו להתגלח כי לא נהגו להחמיר במקום הפסד. ז' לצורך שידוכין במקום דוחק גדול (כגון במעוכב שידוך וגידול השער גנאי לו וכדו') יש מקום להקל לו לסדר הזקן. וכן הדין בבחורה בזמן שידוכין שרשאית להקל בזה במקום הצורך.

ולדינא כתב **המשנ"ב** (ס"א קצ"ג סי"ק ה') דיש קצת שסוברין דבלשון הקודש יוצא אדם ידי חובתו בשמיעה, אע"פ שאינו מבין הלשון (משא"כ בשאר לשונות דלכו"ע אינו יוצא אם אינו מבין הלשון), וכן המנהג שנישים יוצאות ידי חובתן בשמיעה מהמברך אע"פ שאין מבנית כלל. ואפי' בקידוש שהוא דאו' לכו"ע להנשים, אפי' הכי יוצאות בשמיעה, וכן עמי הארץ אע"פ שאין מבינים דברי המקדש. ומי"מ יותר טוב שיאמרו אחרי המברך והמקדש מילה במילה בלחש אם אפשר להם דבזה יצאו לכל הפוסקים. ואי"כ למעשה היה נר' להנהיג כהמחבר אין אדם יוצא בשומע כעונה אא"כ מבין הלשון שאומר המברך אפי' מברך בלה"ק, ואילו למנהג בני אשכנז כל שמברך בלה"ק יוצא השומע אפי' אינו מבין הלשון.

אולם **בבנה"ג** שהיה מפורסי ספרד כתב (שיירי כנה"ג סי' קצ"ג הגהות ב"י אות ב') דהמנהג כרש"י בכל מה שחייבין בין בתפילה בין במגילה בין בברכת המזון סומכות אמה ששומעין מפי אחרים שמכוונים להוציא הנשים, ואע"פ שאין הנשים מבינים כל עיקר. וכן נראה מדברי **היפה ללב** (לגר"ר ניסים יצחק פלאני זצ"ל - ריש סי' קצ"ג) דכן היה המנהג אף אצל בני ספרד.

ומצינו **במבחר** בסי' קפ"ה סי"ג שכת' דיש מי שאומר דבעה"ב עם בניו ואשתו צריך לברך בקול רם כדי שיצאו בברכתו. והקשה **המג"א** (סי"ק ב') דצ"ע למה כת' יש מי שאומר, שהרי מילתא דפשיטא כיון שאין יודעים לברך שצריך להוציאם כמי"ש ריש סי' קצ"ג.

והוא **הברכ"י** (סי"ק ג) דהמענין בב"י יראה דמקור דין זה הוא מהכל בו בסי' כ"ה, ושם מבואר דעתו דפיסק בשמיעה אף אם אינו מבין לשון הקודש, וכרש"י שהביא בה"י בסי' קצ"ג, דכן פשט המנהג. ומש"ה כת' בה"י בלשון יש מי שאומר להורות דזה מח'. ובסי' קצ"ג סתם כהר' יונה הפך סברא זו, ואפשר דהכי אורחיה דמור כמי"ש בסי' קפ"ב כ. עכ"ז (הברכ"י).

ומצינו עוד **בארץ חיים** (מנהגי אי"י לגר"ח סתהון זצ"ל - או"ח סי' קצ"ג) דכתב דהמנהג הנזכר הוא מנהג קדום, כנזכר בכל בו, והיינו טעמא דנהנין בזה דלא פסקס מרן בסי' קצ"ג. וכמי"ש בכללים סי' ה'. ועיי"ש סי' ז' דהביא שם דברי הש"ך בוי"ד סי"ס רמ"ב דאפי' אין מרן מוזכר המנהג אד' שכותב בסתם בלשון וי"א, וכוונתו בזה דאם יש מקומות שנהגו כהי"א יש להם על מה לסמוך, ומש"ה הביא סברת הי"א.

וכן מתבאר מדברי **כה"ח** (לגר"ח סופר זצ"ל - סי' קצ"ג סי"ק ב'). וכתב שם דמי"ש המג"א דמכל מקום טוב שיאמרו מילה במילה עם המקדש והמברך, נראה דהיינו דוקא אם אפשר להם שיאמרו עם המברך, וגם שהמברך ממתין להם עד שיאמרו עמו, אבל אם לא אפשר, יש לסמוך ארש"י אפי' לכתחילה, דזה יותר עדיף ממה שלא יברכו לגמרי וכמי"ש הט"ז.

העולה לדנא - א. מי שאינו מבין לשון המברך, מן הראוי שיברך בעצמו ולא יצא ידי"ח ע"י אחר אף שמברך בלשון הקודש. **ב.** אם אינו יודע לברך בעצמו [והמברך מברך בלה"ק והוא אינו מבינה], אם יכול לחזור אחר המברך מילה במילה יעשה כן, ואם אי אפשר לו לנהוג כן, יכול לצאת ידי"ח ע"י שמיעת המברך אע"פ שאינו מבין דבריו (כיון שמברך בלה"ק).

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלולי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

ימי ספירת העומר

ענין הספירה לזכור חסד ה' שטיהרנו מטומאת מצרים - "יצריך שיכוון האדם בספירה זו לטהר עצמו ומחשבותיו להיות מוכן ומעודת ליום החמישים שניתן בו התורה הקדושה, וכן עשו ביציאתן ממצרים מתוך כור הברזל מוטבעים באותה טומאה רצוצה וכמעט היו נשקעים בחמישים שערי טומאה...

והקב"ה בכוחו הגדול ובזכרו את ברית אבותנו, כביכול הוצרך לנטות זרועו להוציא ישראל מביניהם ומכח הטומאה שלהם, וזהו שעשה שפטים בהם ובאלוהיהם וקרבתו לפני הר סיני ונתן לנו את תורתו, וכדי שנזכור זה החסד הגדול צונו שנספור בכל שנה אלו נ' יום מיום יציאתנו ממצרים עד יום מתן תורה... **ובכל יום שאנו באים במספר מכוונים בו לצאת משער אחד ים טומאה ולהכנס בשער ים טהרה בהטהר לבבנו ומחשבותינו במעשינו הטובים**". (ספר סדר היום, סדר ספה"ע)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

✉ להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il

לפרש"ה של הרב יהודה שגיא בן סימה בתשעה"ו © | **שמעתא עמיקתא** – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 0503-0527052